

вчителя М.С. Бокаріуса – професора Феодосія Олексійовича Патенка (автор – харківський художник С.Ф. Дегтяр). Портрет виконано олійними фарбами та встановлено в лекційній аудиторії кафедри (по вул. Дмитрівській, 16), якій делегати конференції присвоїли ім’я професора Ф.О. Патенка (був завідувачем кафедри з 1887 по 1910 р.). У 2010 р., у зв’язку з 205-річчям кафедри, був створений додатковий стенд за зразком стендів, які створив ще М.С. Бокаріус, який додав нові історичні матеріали про завідувачів кафедри з 1805 по 1835 рр. та з 1931 р. по теперішній час.

У 2016 р. з нагоди 85-річчя з дня смерті професора М.С. Бокаріуса за поданням колективу кафедри рішенням Вченої ради ХНМУ кафедрі присвоєно почесне ім’я заслуженого професора Миколи Сергійовича Бокаріуса, що свідчить про значний внесок вченого в історичну спадщину харківської вищої медичної школи.

У 2020–2021 н. р. кафедра отримала нові приміщення на базі НДІ гігієни праці університету по вул. Трінклера, 6. Це поставило нелегку задачу перед колективом кафедри (завідувач – професор О.В. Дунаєв) передислокації Музею історії кафедри з восковими скульптурами професорів Бокаріусів, меморіальної експозиції професору М.П. Марченку, стендів з історичного внеску завідувачів кафедри з 1805 р. та інших пам’ятних матеріалів у нові приміщення. На честь колективу кафедри сьогодні це завдання успішно виконане. Як і раніше вказані історичні матеріали знову будуть демонструвати студентам університету пріоритетні здобутки провідних вчених кафедри в судово-медичній науці, педагогіці, судовій експертизі та криміналістиці за славетну майже 220-річну історію.

КОВРОВ ЯКІВ ГРИГОРОВИЧ

*Зайцев В.В., Макаров Д.С., Симковський С.Р.,
Дніпровський державний медичний університет, м. Дніпро*

Мета та завдання. У 2024 р. виповнюється 100 років зі дня народження професора, д.мед.н. Яківа Григоровича Коврова (1924–2017). Метою роботи є визначення вкладу Я.Г. Коврова у розвиток медичної науки та освіти України.

Матеріали та методи дослідження. Під час історичних описових досліджень вивчiti матеріали бiографiї Я.Г. Коврова та змiст його наукових праць.

Результати. В історiї Днiпровського державного медичного унiверситету Я.Г. Ковров залишився як видатний лiкар-гiгienist, доктор медичних наук (1974), професор (1976), завiдуvач кафедри гiгieni дiтей та пiдлiткiв (1971–1989). Якiв Григорович Ковров народився в багатодiтнiй селянськiй родинi в Xерсонськiй областi, де i закiнчив середню школу. Однак mria про подальшу освiту була зrуйнована вiйnoю. У 1943 р., перебуваючи в евакuацiї в Донецькiй областi, був мобiлiзований. Вiдважно воював на рiзних фронтах та закiнчив вiйnu на Далекому сходi, борючись з вiйсьkами японської Квантунської армii. У битвах iз ворогами був тричi поранений. Був удостoєnий чисельних урядових нагород за бойовi заслуги [1, c. 127–128].

Якiв Григорович демобiлiзувався в 1947 р. i пiсля iспитiв був заraхованiй на санiтарно-гiгienичний факультет Днiпропетровського медичного iнститутu (ДМI). Пiд час навчання брав активну участу u наукових гуртках iз гiгieni та органiзацiї охорони здоров'я. У 1953 р. Я.Г. Ковров закiнчив ДМI. Беручи до уваги

здібності молодого лікаря, йому було порекомендовано скласти іспити в аспірантурі на кафедру організації охорони здоров'я. Після закінчення аспірантури кафедри (1956) Яків Григорович був направлений на роботу до Криворізького науково-дослідного інституту гігієни праці та професійної патології, де протягом майже трьох років працював керівником організаційно-методичного відділу [2, с. 224–225]. Прагнення присвятити себе науково-педагогічній діяльності спонукало Я.Г. Коврова у 1959 р. повернутися на кафедру охорони здоров'я ДМІ. Основним напрямком його наукової діяльності в цей період була організація медичного обслуговування та профілактика захворюваності серед працівників металургійної та гірничої промисловості [3, с. 85–92; 4, с. 3]. Результатом цієї науково-дослідницької праці була кандидатська дисертація на тему «Диспансеризація та цехово-дільничний принцип роботи медико-санітарної часті (МСЧ)», яку він успішно захістив в 1961 р. У висновках дисертації було зазначено, що завдяки диспансеризації і цехово-дільничному принципу роботи МСЧ на підприємстві на 25 % знизилася загальна захворюваність серед робочих, були намічені напрямки подальшої організації медичної роботи МСЧ [5, с. 13–14]. У 1967 р. Якову Григоровичу було присвоєно звання доцента [6, с. 138–139]. Подальша науково-дослідницька робота молодого вченого була присвячена різним аспектам організації охорони здоров'я трудящих Дніпропетровщини [7, с. 113–115, 8, с. 121–124, 9, с. 252–254]. За підсумками цих робіт у 1974 р. доцент Я.Г. Ковров у 1974 р. успішно захистив докторську дисертацію на тему «Соціально-гігієнічні аспекти сліпоти та слабкого зору». У дисертаційній роботі він провів різnobічний аналіз стану проблеми сліпоти і слабкого зору в Україні, в якому показав зниження рівня сліпоти порівняно з 1926 роком на 24,07 % ($p>0,05$) та визначив напрямки подальшої медико-профілактичної роботи відносно сліпоти [10, с. 21–24]. Через два роки (1976) йому було присвоєно вчене звання професора. З 1971 до 1989 р. Я.Г. Ковров працював завідувачем кафедри гігієни дітей та підлітків ДМІ, головним науковим напрямком якої було вивчення впливу соціально-гігієнічних факторів на фізичний розвиток дітей і підлітків та їх здоров'я [11, 12]. На кафедрі було досліджено близько 20 тисяч дітей та підлітків віком від 3 до 7 років [13, с. 245–246; 14, с. 112–113], результатом чого стали затверджені нові регіональні стандарти фізичного розвитку школярів, видані у 1988 р. Під керівництвом професора Я.Г. Коврова колектив кафедри вивчав стан здоров'я дітей Придніпров'я та розробив систему реабілітаційних та профілактичних заходів щодо оздоровлення школярів. Підсумки дослідницької роботи кафедри були опубліковані у Всесоюзному збірнику «Матеріали по фізичному розвитку дітей та підлітків міст та сільських місцевостей СРСР» (1982). З ініціативи Я. Г. Коврова з 1979 по 1984 рр на кафедрі з метою удосконалення практикуючих лікарів проводились курси з гігієни дітей та підлітків. Майже до останніх років життя (1989–2014) професор Я.Г. Ковров працював у Дніпропетровському державному інституті фізичної культури і спорту на посаді професора кафедри водних видів спорту за спеціальністю фізична культура, фізичне виховання різних груп населення [15, 16]. Головними напрямками його наукових досліджень в цей період життя були теоретико-методологічні засади рекреаційної діяльності дітей і молоді у процесі фізичного виховання, формування їх фізичного, психічного, морального здоров'я та мотивації до рухової активності, пропаганді здорового способу життя.

Наукова спадщина професора Я.Г. Коврова представлена 96 науковими працями, у тому числі: «Досвід диспансеризації робітників заводу ім. В.І. Леніна м. Дніпропетровська» (1959), «Міопія як причина інвалідності» (1967), «Очні хвороби як причина інвалідності населення» (1970), «Профілактика і реабілітація інвалідів по зору» (1973), «Раціональне харчування дітей» (1983), «Фізична підготовленість шестирічних дітей» (1999), «Сколіотична постawa у юніх плавців та її корекція за допомогою фізичних вправ» (2005) тощо [17, 18]. Під керівництвом професора Я.Г. Коврова було захищено 3 кандидатські дисертації. У своєму повсякденному житті він завжди займав активну громадянську позицію: з 1979 по 1989 р. був головою гігієнічного товариства, з 2003 р. очолював союз ветеранів Великої Вітчизняної війни Дніпропетровської державної медичної академії, проводив патріотичне виховання молоді.

Висновки. Доведена видатна роль професора Я.Г. Коврова у становленні та розвитку соціальної медицини та гігієни дітей та підлітків на Дніпропетровщині.

Література:

1. Лехан В. М., Семенова Л. С. Професор Ковров Яків Григорович (До 85-річчя від дня народж.) // *Медичні перспективи*. 2009. №3, 127 128.
2. Професори Дніпропетровської медичної академії: 1916–2019 рр. Дніпр: Пороги, 2020. С. 224 225;
3. Опыт диспансеризации рабочих завода им. В.И. Ленина г. Днепропетровска. В кн.: *Сборник научных трудов Днепропетровского государственного медицинского института, том XIV, ч. 1*, г. Днепропетровск, 1959 г. С.85 92.
4. Ковров Я.Г. – К вопросу об условиях труда, медицинского обслуживания и состояния здоровья горнорабочих Марганец-Никопольского бассейна. В кн.: *Научная конференция по проблеме «Силикоз и борьба с ним»*. Кривой Рог. 1958, С. 143 147.
5. Ковров Я.Г. – Диспансеризация и цехово-участковый принцип работы медико-санитарной части в борьбе за снижение заболеваемости и травматизма рабочих завода им. В.И.Ленина г. Днепропетровска. *Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата медицинских наук*. Харьков. 1961 С. 13 14.
6. Професори: біографічний довідник професорів Дніпропетровської державної медичної академії (1916-2001). Упорядник О.В. Люлько. Дніпропетровськ: Пороги, 2002. С. 138 139;
7. Ковров Я.Г. – Близорукость как причина инвалидности. В кн.: *Материалы XXX юбилейной научной конференции Днепропетровского мед. Института*. Киев, Здоров'я, 1967. С. 113 115.
8. Ковров Я.Г. Глазные болезни как причина инвалидности. В кн.: *Вопросы социальной гигиены, организации здравоохранения и истории медицины*. Киев. 1970 С. 121124.
9. Ковров Я.Г. К вопросу трудоустройства инвалидов по зрению. В кн.: *Вопросы клинической и теоретической медицины. Труды Днепропетровского мед. Института*. Киев. 1970 С. 252 254.
10. Ковров Я.Г. Социально-гигиеническое исследование слепоты и слабовидения (по материалам Днепропетровской области). *Диссертация на соискание ученой степени доктора медицинских наук*. Днепропетровск. 1971.
11. Ковров Я.Г. О некоторых причинах слабовидения у детей. В кн.: *Социальная гигиена, организация здравоохранения и истории медицины*. Киев, 1971. С. 55 59.

12. Ковров Я.Г. К характеристике причины слепоты. Журнал Здравоохранение Российской Федерации. 1972. С. 2.

13. Ковров Я.Г., Буряк Л.И. Загоруля Н.Я. и др. Физическое развитие и состояние здоровья городских и сельских школьников Украины. X Украинский съезд гигиенистов: Тез. Докл., том 1 – Киев. 1981 С. 245 246.

14. Ковров Я.Г., Чередниченко Н.Н. Уровень артериального давления у младших школьников, проживающих в условиях интенсивной промышленной зоны. Охрана здоровья детей и подростков – Киев. 1989. Вып. 20, С. 112–113.

15. Буряк Л.І. Ковров Яків Григорович // Енциклопедія Сучасної України. 2006. [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://esu.com.ua/search_articles.php?id=7346

16. Постанова презідії ВАК Україні від 11.05.2005 №21-067/4, С. 3. «Паспорт спеціальності 24.00.02 - фізична культура, фізичне виховання різних груп населення». -2005. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v21-0330-05#Text>

17. Ковров Я.Г. Фізична підготовленість шестиричних дітей // Мат. Всеукр. міжвузів. конф. Дніпропетровськ. 1999. С. 9.

18. Ковров Я.Г. Сколіотична постава у юніх плавців та її корекція за допомогою фізичних вправ // Спорт. вісн. Придніпров'я. Дніпропетровськ. 2005. № 1, С. 17.

СТУДЕНТСЬКА СЕКСУАЛЬНІСТЬ У ХАРКОВІ ПОЧАТКУ ХХ СТ.: МЕДИКО-СОЦІАЛЬНА ПРОБЛЕМА МАСТУРБАЦІЇ

Робак І.Ю., Альков В.А., ХНМУ, м. Харків

Історія сексуальності в умовах сучасних історіографічних трендів набуває все більшої актуальності, але в Україні тема досі більш-менш табуйована. У масовій свідомості вкорінена думка про те, що певних речей серед наших предків не існувало, і це – виключно прояв сучасності. Наприклад, онанізм, що громадською думкою наприкінці імперського періоду розглядався як «жахливий порок» та хвороба, потребував, на думку громадськості та лікарів, негайної реакції. А причини до хвилювання були об'єктивні.

Наприклад, 1910 р. вчителі зафіксували кілька випадків онанізму серед учнів шкіл міста Харкова, що занепокоїло громадськість та навіть стало причиною винесення проблеми на розгляд широкої громадськості, коли вона попала на шпалту популярної в місті газети «Утро». Рівень суспільного резонансу був такий, що училищна комісія та комісія, утворена зі шкільних лікарів, вирішили провести детальне розслідування. У результаті вдалося з'ясувати, що онанізм не очікувано широко розповсюджений серед учнів середніх шкіл та ВНЗ міста, причому у вищій школі «захворювання» (а саме так його тоді розглядало медичне співтовариство) вразило до 80 % усіх студентів. При цьому, було встановлено, що самозадоволення прийшло до вищої школи з середньої. Це змусило вищезгадані комісії спільно з вчителями взятися до розробки заходів щодо боротьби з онанізмом у міських школах [4].

Слід зазначити, що інститут шкільних лікарів був частиною санітарного нагляду й особливою ефективністю не вирізнявся. На кожного шкільного лікаря припадало від однієї до чотирьох шкіл. Платили їм по 120 рублів на рік за кожну, що мотивувало їх займатися головно чимось іншим. Через таку низьку оплату